



# ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας  
Παρασκευή, 9 Μαρτίου 2012

επιμέλεια

Εύα Σημαντώνη-Μπουρνιά  
Ευγενία Γερούση  
Όλγα Κακαβογιάννη



ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ  
ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

## ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

### Πρόεδρος

Δρ Φ. Ζαφειροπούλου, Επίτ. Έφορος Αρχαιοτήτων

### Μέλη

Ο. Κακαβογιάννη, Επίτ. Διευθύντρια Αρχαιοτήτων

Δρ Β. Νικολόπουλος, Αρχαιολόγος ΥΠ.ΠΟ.Τ.

Ο. Παλαγγιά, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου

Γ. Ρήγινος, Αρχαιολόγος ΥΠΠΟΤ

Ν. Σγουρίτσα, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου

Δρ Μ. Φιλήμονος, Επίτ. Διευθύντρια Αρχαιοτήτων

## ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

### Πρόεδρος

Μ. Τιβέριος, Καθηγητής Πανεπιστημίου, Ακαδημαϊκός

### Μέλη

Δρ Ε. Γερούση, Διευθύντρια Αρχαιοτήτων ΥΠΠΟΤ

Α. Αρχοντίδου, Επίτ. Διευθύντρια Αρχαιοτήτων

Δ. Δαμάσκος, Επίκ. Καθηγητής Πανεπιστημίου

Λ. Δεριζιώτης, Επίτ. Διευθυντής Αρχαιοτήτων

Δρ Α. Ντάρλας, Διευθυντής Αρχαιοτήτων ΥΠΠΟΤ

Ε. Σημαντώνη-Μπουρνιά, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου

Συντονισμός έκδοσης  
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

Σχεδιασμός εξωφύλλου  
ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Σελιδοποίηση, εκδοτική επιμέλεια  
ΚΙΚΗ ΜΠΙΡΤΑΧΑ

ISBN: 978-618-81337-0-9  
© Ένωση Αρχαιολόγων Ελλάδος «Ηώς»

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή –ολική, μερική ή περιληπτική– των κειμένων ή του εικονογραφικού υλικού με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια από τους συγγραφείς και την Ένωση Αρχαιολόγων Ελλάδος «Ηώς».



**ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ  
ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ  
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ**

Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας.  
Παρασκευή, 9 Μαρτίου 2012.  
Πολιτιστικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων

επιμέλεια  
Εύα Σημαντώνη-Μπουρνιά  
Ευγενία Γερούση  
Όλγα Κακαβογιάννη



## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΝΤΑΡΛΑΣ. Και αυτά Αρχαία είναι... Το ζήτημα της έρευνας, προστασίας και ανάδειξης των παλαιολιθικών καταλοίπων στη χώρα μας	9
Γ. ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ, ΧΡ. ΣΟΦΙΑΝΟΥ. Η συστηματικότητα μιας σωστικής ανασκαφής: Η αρχαιολογική έρευνα ενός μινωικού νεκροταφείου στην Επαρχία Σητείας	19
Ο. ΚΑΚΑΒΟΠΙΑΝΝΗ. Μεγάλα Έργα και ανασκαφές: Αρχαία, αρχαιολογία και αρχαιολόγοι	27
Μ. ΤΣΙΠΟΠΟΥΛΟΥ. Πετράς Σητείας. Συντήρηση, τεκμηρίωση και διαχείριση των ευρημάτων, κινητών και ακίνητων, μιας μακροχρόνιας ανασκαφής	41
Ε. ΣΗΜΑΝΤΩΝΗ-ΜΠΟΥΡΝΙΑ. Η ανάδειξη μνημείων και χώρων ως διαχείριση αρχαιολογικού έργου	47
Θ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ, Γ. ΒΑΒΟΥΡΑΝΑΚΗΣ. Βελτιστοποίηση στη συλλογή και διαχείριση της πληροφορίας των ανασκαφικών δεδομένων: Το παράδειγμα του Απεσωκαρίου	55
Ν. ΚΑΡΑΔΗΜΑΣ. Η αξιοποίηση της ψηφιακής τεχνολογίας για την προώθηση της αρχαιολογικής έρευνας, με αφορμή το παράδειγμα του Αιγέα - Εταιρείας Αγαιακής Προϊστορίας	69
Α. ΛΟΥΒΗ. Δίκτυο Θεματικών Τεχνολογικών Μουσείων ΠΙΟΠ: Ένα μοντέλο διαχείρισης της νεότερης πολιτιστικής κληρονομιάς (περίληψη)	77
Π. Α. ΠΑΝΤΟΣ. Η εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου των ανασκαφών στην Ελλάδα. Προβλήματα και εμπειρίες	79
Β. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ. Διαχείριση υλικού και δεοντολογία	87
Ε. ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ. Οι επιδράσεις των αποφάσεων των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διαμόρφωση πλαισίου διαχείρισης της πολιτισμικής κληρονομιάς σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο	93
Γ. ΠΑΛΛΗΣ. Σκέψεις για τη δημοσίευση του αρχαιολογικού υλικού στην Ελλάδα	105
Μ. ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ-ΤΣΟΠΟΤΟΥ. Το αδημοσίευτο αρχαιολογικό υλικό: Ανασκαφές και ευρήματα	111
Μ. ΤΣΙΠΟΠΟΥΛΟΥ. Ινστιτούτο Αγαιακής Προϊστορίας: Ένας ουσιαστικός παράγων για την εξέλιξη της αρχαιολογικής έρευνας στην Ελλάδα	117
Π. ΒΑΛΛΑΒΑΝΗΣ. Το μέλλον των ανασκαφών	125



# Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ, ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΑΙΓΕΑ - ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΑΙΓΑΙΑΚΗΣ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑΣ<sup>1</sup>

Νεκτάριος Καραδήμας

Στον κύριο Κώστα,  
που δεν πρόλαβα να γνωρίσω...

Κατά τα έτη 2011-2012 ο πολιτισμός μας και ιδίως η αρχαιολογική μας κληρονομιά δέχτηκαν μια άνευ προηγουμένου επίθεση. Στο όνομα της οικονομικής εξυγίανσης και εγκλωβισμένο στις επιταγές των δανειστών μας, το ίδιο το Υπουργείο Πολιτισμού, ο φορέας που θα έπρεπε πρωτίστως να φροντίζει, να υπηρετεί και να προασπίζεται τον πολιτισμό μας, συναίνεσε, σχεδόν αμαχητί, ενάντια στον σκοπό της ίδιας του της ύπαρξης. Με περισσή ευκολία οδήγησε τους πιο έμπειρους υπαλλήλους του σε πρόωρη σύνταξη<sup>2</sup>, μείωσε τους ήδη πενιχρούς μισθούς των αρχαιολόγων, συναίνεσε υπέρ των εργολάβων<sup>3</sup>, ενώ από την άλλη με αξιοζήλευτο τρόπο συνεργάστηκε με το Μουσείο J. Paul Getty, ένα μουσείο που έχει πρωτοστατήσει σε αγορές αρχαιοτήτων με ύποπτη προέλευση<sup>4</sup>. Υπό αυτές τις συνθήκες δεν ήταν τυχαία η έξαρση της αρχαιοκαπηλίας και το αυξανόμενο και ανησυχητικό φαινόμενο επιθέσεων σε μουσεία<sup>5</sup>. Η δε απαξίωση του πολιτισμού μας κορυφώθηκε με την κατάργηση του ίδιου του Υπουργείου Πολιτισμού τον Ιούνιο του 2012<sup>6</sup>. Προφανώς σε ένα τέτοιο ζοφερό παρόν, το μέλλον της αρχαιολογίας και ιδίως της αρχαιολογικής έρευνας προβάλλει αβέβαιο.

Και όμως, η υιοθέτηση νέων τεχνολογιών μπορεί να δώσει πολλαπλές απαντήσεις στα ήδη υπάρχοντα προβλήματα. Ειδικότερα, η αξιοποίηση της ψηφιακής τεχνολογίας όχι μόνο μπορεί να προαγάγει την αρχαιολογική έρευνα, όχι μόνο μπορεί να μειώσει το υπερβολικό κόστος που απαι-

1. Θερμές ευχαριστίες οφείλονται στην κ. Όλγα Κακαβογιάννη για την ευγενική της πρόσκληση να μιλήσω στην ημερίδα.
2. Π. ΚΡΗΜΝΙΩΤΗ, «Η εφεδρεία αποφιλώνει την Αρχαιολογική Υπηρεσία», *Η Αυγή*, 6/12/2012 (<http://www.avgi.gr/ArticleActionshow.action?articleID=656064>).
3. Μ. ΘΕΡΜΟΥ, «Εργολάβοι και αρχαία», *Το Βήμα* 29/01/2012 (για περισσότερες πληροφορίες: <http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=440655>). Δ. ΝΤΑΡΤΖΑΛΗ, «Έκτακτοι Αρχαιολόγοι: Όχι στον περιορισμό των 60 μηνών», *Μακεδονία* 16/02/2012 (<http://www.makthes.gr/news/arts/83972/>).
4. Βλ. Μνημόνιο συνεργασίας Υπουργείου Πολιτισμού και

- Τουρισμού με το Μουσείο Getty και επαναπατρισμός δύο αρχαιοτήτων (Αθήνα, 22 Σεπτεμβρίου 2011) (για περισσότερες πληροφορίες: [http://www.yppo.gr/2/g22.jsp?obj\\_id=47052](http://www.yppo.gr/2/g22.jsp?obj_id=47052)).
5. Ανώνυμος, «Εξαρθρώθηκε σπείρα αρχαιοκαπήλων», *Έθνος* 3/3/2012 (για περισσότερες πληροφορίες: <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=63625198>). Μ. ΘΕΡΜΟΥ, «Με όπλα έκλεψαν το Μουσείο Ολυμπίας», *Το Βήμα* 17/02/2012 (για περισσότερες πληροφορίες: <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=444131>).
6. Επανασυστήθηκε έναν ακριβώς χρόνο αργότερα ως Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού.

τούν παραδοσιακοί τρόποι μελέτης και δημοσίευσης, αλλά και να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας. Μια τέτοια αξιοποίηση συνίσταται όχι απλώς στη συγγραφή και την αποστολή ενός ηλεκτρονικού μηνύματος (e-mail), ή σε ένα απλό σκανάρισμα ενός ανασκαφικού ημερολογίου, αλλά σε ένα πολύπλευρο και ολοκληρωμένο ψηφιακό σύστημα που θα εκμεταλλεύεται στο έπακρο κάθε δυνατότητα των νέων τεχνολογιών.

Είναι κατανοητό ότι σε ένα σύντομο άρθρο, όπως είναι το παρόν, είναι φύσει αδύνατον να παρουσιάσει κανείς όλες τις δυνατότητες και τα πλεονεκτήματα της ψηφιακής τεχνολογίας. Αναφέρονται ενδεικτικά: διαδίκτυο, βίντεο, ψηφιακή φωτογράφιση, κινητή τηλεφωνία, ψηφιακές δημοσιεύσεις, ψηφιακές τηλεπαραρροσιάσεις, διαδικτυακά φόρουμ, ψηφιακές αναπαραστάσεις, gps, i-pad. Με αφορμή τον ιστότοπο του *Αιγέα*, το άρθρο αυτό θα εστιάσει σε μερικά μόνο θέματα που θεωρούνται μείζονος σημασίας.

## I. Διαδικτυακοί τόποι

Ο διαδικτυακός τόπος είναι το ψηφιακό σπίτι, η έδρα όπου μπορούν να επιτευχθούν πολλαπλές και επιμέρους ψηφιακές δραστηριότητες. Οι διαδικτυακοί τόποι διακρίνονται σε στατικούς και δυναμικούς. Σε αντίθεση με τους στατικούς, οι δυναμικοί ιστότοποι παρέχουν τη δυνατότητα στους χρήστες τους να κατασκευάζουν, να αναρτούν, να αναθεωρούν, ή να διαγράφουν μόνοι τους ιστοσελίδες.

Αν συγκρίνει κανείς το ψηφιακό επίπεδο της χώρας μας με αυτό των ξένων και ιδίως αγγλόφωνων χωρών, θα διαπιστώσει με λύπη ότι η Ελλάδα έχει να διανύσει πολύ δρόμο ακόμη. Δυστυχώς, μέχρι σήμερα φαίνεται ότι η αξιοποίηση της ψηφιακής τεχνολογίας στην Ελλάδα ξεκινά και σταματά στην απλή δημιουργία κάποιων –κατά βάση στατικών– ιστοτόπων, οι οποίοι μάλιστα σπάνια ανανεώνονται μετά την έναρξή τους. Ο δε υπάρχων ιστότοπος του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού (<http://www.yppo.gr>) μάλλον αντανακλά τη δυσκίνητη γραφειοκρατική δομή που το χαρακτηρίζει. Κάθε ιστοσελίδα αντιμετωπίζεται ως ένα δημόσιο έγγραφο με αριθμό πρωτοκόλλου. Αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος είναι να έχουν κατακλύσει τον ιστοχώρο του Υπουργείου πολλές χιλιάδες –στην πλειονότητά τους μάλλον ανώφελες– ιστοσελίδες με αντίστοιχα PDF. Θα ήταν πολύ πιο χρήσιμο και πιο πρακτικό αν κάθε Εφορεία είχε το δικό της προσωπικό διαδικτυακό τόπο και εκεί να αναρτώνται όλες οι σχετικές ειδήσεις της, ενώ ο κεντρικός ιστότοπος του Υπουργείου να περιλαμβάνει πιο χρήσιμα και καίρια θέματα, όπως θέσεις εργασίας, τρέχουσες αρχαιολογικές διαλέξεις σε όλη την Ελλάδα, ερευνητικά προγράμματα, προγράμματα χρηματοδότησης.

Λιγοστά είναι τα παραδείγματα ελληνικών δυναμικών ιστότοπων που είναι άξια αναφοράς. Αναφέρονται ενδεικτικά οι αξιόλογοι ιστότοποι των ανασκαφών Πετρά (<http://www.petras-excavations.gr>), του νεολιθικού οικισμού Αυγής (<http://www.neolithicavgj.gr/>) και του αρχαιολογικού προγράμματος Παλιαμπέλων (<http://temper.web.auth.gr/>).

7. Τη σημερινή διοίκηση απαρτίζουν οι Εταίροι: Ιωάννα Γαλανάκη, Λευτέρης Ζώρζος, Τατιάνα Θεοδωροπού-

λου, Νεκτάριος Καραδήμας, Εύη Μαργαρίτη, Ιωάννα Μουτάφη, Αναστασία Χριστοφίλοπούλου.

Η νεοσύστατη Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρεία *Αιγέας - Εταιρεία Αιγαιακής Προϊστορίας* ανοίγει νέους δρόμους και προοπτικές στην ψηφιακή –και όχι μόνο– αρχαιολογία. Η Εταιρεία ιδρύθηκε την 1η Μαρτίου 2009 από νέους αρχαιολόγους, με σκοπό τη μελέτη, έρευνα και διάδοση της προϊστορικής αρχαιολογίας του Αιγαίου, καθώς και όσων περιοχών συνδέονται ιστορικά με αυτό. Προς το παρόν διοικείται από επτά Εταίρους<sup>7</sup> και αποτελείται από 200 και πλέον μέλη. Τα μέλη συγκροτούν μια κοινότητα που απαρτίζεται από ανθρώπους που ζουν και δρουν σε όλον τον κόσμο, από την Ιταλία μέχρι και τη Χαβάη, όπως αρχαιολόγοι της Εφορείας, Καθηγητές Πανεπιστημίων, ερευνητές, φοιτητές, και από ιδρύματα, όπως η Βρετανική Αρχαιολογική Σχολή (BSA), το Σουηδικό Ινστιτούτο Αθηνών, το INSTAP και το Institute of Classical Studies of London. Το τελευταίο μάλιστα υποστηρίζει θερμά τις δράσεις του *Αιγέα* με χρηματικές δωρεές και αποστολές βιβλίων.

Ο διαδικτυακός χώρος του *Αιγέα* εγκαινιάστηκε το Νοέμβριο του 2010 και αναβαθμίστηκε το Μάρτιο του 2012 ([www.aegeussociety.org](http://www.aegeussociety.org)). Ο ιστότοπος της Εταιρείας αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα δυναμικού διαδικτυακού τύπου. Η όλη διαχείριση των σελίδων γίνεται μέσω των Εταίρων και μελών του *Αιγέα*. Ο ιστότοπος δίνει τη δυνατότητα στα μέλη και στους φίλους να εκφραστούν και να ανταλλάξουν ιδέες και σκέψεις. Δίνει επιπλέον το δικαίωμα σε κάθε μέλος του *Αιγέα* να διαχειρίζεται και να επεξεργάζεται τη δική του προσωπική σελίδα στα ελληνικά ή στα αγγλικά ή και στις δύο γλώσσες, με προσωπικό κωδικό που του παρέχει η Εταιρεία. Έτσι κάθε μέλος μπορεί να προβάλλει τη δουλειά του, τις δημοσιεύσεις και τα ενδιαφέροντά του.

Στο δυναμικό αυτό ιστότοπο παρουσιάζεται πλήθος θεμάτων που αφορούν όχι μόνο τους προϊστορικούς αρχαιολόγους αλλά και όσους έχουν αρχαιολογικά ή άλλα πολιτισμικά ενδιαφέροντα. Αναφέρονται τα πιο σημαντικά: Η ενότητα «Ανασκαφές και Έρευνες» παρέχει τη δυνατότητα στα μέλη ή και φίλους του *Αιγέα* να παρουσιάσουν την ανασκαφή τους ή την έρευνά τους. Η ενότητα αυτή πρωτοζεκίνησε με το άρθρο του Γιάννη Γαλανάκη «The new Aegean World gallery in the redeveloped Ashmolean Museum», όπου και παρουσιάστηκε η νέα μόνιμη έκθεση της αιγαιακής προϊστορικής αρχαιολογίας στο Μουσείο Ashmolean, στην Οξφόρδη<sup>8</sup>. Στην ενότητα «Διατριβές», διδάκτορες προϊστορικής αρχαιολογίας έχουν τη δυνατότητα να γνωστοποιούν στο ευρύ κοινό τη διατριβή τους. Ήδη η σχετική σελίδα παρουσιάζει πάνω από δέκα διατριβές. Η δε ενότητα «Περιπλανήσεις» λειτουργεί ως μία πλατφόρμα, όπου τα μέλη του *Αιγέα* μπορούν να εκφράσουν ιδέες, εντυπώσεις, σκέψεις, συνειρμούς για περιπλανήσεις τους σε οργανωμένους προϊστορικούς αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία, ή σε μόνιμες και περιοδικές εκθέσεις με προϊστορική θεματολογία. Στη σελίδα «Διαλέξεις και Συνέδρια» παρουσιάζονται όλες οι διαλέξεις που λαμβάνουν χώρα σε όλον τον κόσμο, αναφορικά με την προϊστορική αρχαιολογία του Αιγαίου και της Κύπρου. Στις ενότητες «Νέα Βιβλία», «Νέα Άρθρα», «Νέες Βιβλιοκρισίες» παρουσιάζονται βιβλία, άρθρα ή βιβλιοκρισίες που εκδόθηκαν τους τελευταίους μήνες. Τέλος, η ενότητα «Υποτροφίες και Εργασία» γνωστοποιεί υποτροφίες ή θέσεις εργασίας που ανακοινώθηκαν πρόσφατα και των οποίων η ημερομηνία προθεσμίας δεν έχει ακόμα λήξει.

8. <http://www.aegeussociety.org/gr/index.php/excavations-and-research/galanakis-the-new-aegean-world-gallery-/>

Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι τον Φεβρουάριο του 2013 ο *Αιγέας* και το Σουηδικό Ινστιτούτο Αθηνών εγκαινίασαν μια σειρά διαλέξεων. Οι *Αιγαιακές Διαλέξεις* έχουν ως σκοπό να παρουσιάζουν νέα ευρήματα, νέες ανασκαφές και νέες ερευνητικές μελέτες για την προϊστορία του Αιγαίου, καθώς και όμορων περιοχών, όπως η Κύπρος και η Μικρά Ασία. Το ενδιαφέρον τους εστιάζει ως επί το πλείστον στην παρουσίαση νέων ευρημάτων και νέων ανασκαφών, καθώς και στην ίδια την ανασκαφική πράξη προκειμένου να αποκτηθεί συνολικότερη εικόνα αυτής. Η διεπιστημονική προσέγγιση και ερμηνεία, καθώς και η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, ανασκαφική ή ερευνητική, αποτελούν επιθυμητά θέματα παρουσίασης και συζήτησης. Οι διαλέξεις βιντεοσκοπούνται, αποτελώντας έτσι την απαρχή ενός πολύτιμου αρχαιικού υλικού για την προϊστορική αρχαιολογία, προσβάσιμου και σε αυτούς που δεν μπόρεσαν να παρευρεθούν στη διάλεξη. Εκτενείς περιλήψεις των διαλέξεων παρουσιάζονται στον ιστότοπο του *Αιγέα*, ενώ αργότερα θα δημοσιεύονται και στο περιοδικό του, *Αιγαιακές Σπουδές*.

## II. Ηλεκτρονικές δημοσιεύσεις

Οι ηλεκτρονικές (ή ψηφιακές) δημοσιεύσεις αναμφισβήτητα αποτελούν σημαντικότερη βοήθεια στο έργο των επιστημόνων και ερευνητών, καθώς μέσω του διαδικτύου μπορεί να επιτευχθεί η διάδοση της γνώσης σε ελάχιστο χρονικό διάστημα. Στο εξωτερικό πολλά ιδρύματα ή και οργανισμοί έχουν εκμεταλλευθεί στο έπακρο τη δύναμη της ηλεκτρονικής δημοσίευσης. Πολλά ζένα περιοδικά εκδίδονται πλέον πέρα από την παραδοσιακή έντυπη μορφή τους και σε ηλεκτρονική (PDF). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο διαδικτυακός τόπος JSTOR της μη κερδοσκοπικής Εταιρείας ΙΤΗΑΚΑ (<http://www.jstor.org/>). Στον ιστότοπο αυτόν έχουν συγκεντρωθεί εκατοντάδες ως επί το πλείστον αγγλόφωνα περιοδικά και βιβλία (από τον δέκατο ένατο αιώνα έως και σήμερα) σε ηλεκτρονική μορφή. Δυστυχώς, η Ελλάδα παραμένει ουραγός στη χρήση των ηλεκτρονικών δημοσιεύσεων. Εξάιρεση αποτελούν τα περιοδικά *Ανάσκαμμα* (<http://anaskamma.wordpress.com/>), *Προ-ιστορήματα* (<http://proistoria.wordpress.com/pro-istorimata/>) και *Mediterranean Archaeology and Archaeometry* (<http://www.maajournal.com/>), ενώ πρόσφατα κάποια παλαιά ιδρύματα ψηφιοποίησαν τα περιοδικά τους, όπως η *Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία* (<http://www.deltionchae.org/index.php/deltion>) και η *Εταιρεία Κρητικών Ιστορικών Σπουδών* (<http://64.244.59.70/IMH/>). Το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης επίσης έχει δημιουργήσει μια χρησιμότερη ψηφιοθήκη όπου παρουσιάζονται τόσο παλαιά όσο και πρόσφατα συγγράμματα, ανάμεσα σε αυτά ανέκδοτες μεταπτυχιακές και διδακτορικές διατριβές φοιτητών του (<http://digital.lib.auth.gr/?ln=el>).

Το ίδιο το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού θα μπορούσε να δημιουργήσει ένα αντίστοιχο ελληνικό JSTOR σε συνεργασία με άλλους φορείς, όπως την εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία ή ακόμα και Πανεπιστήμια. Ένα ελληνικό JSTOR θα μπορούσε να συμπεριλάβει πολυάριθμα περιοδικά όπως το *Αρχαιολογικό Δελτίο*, την *Αρχαιολογική Εφημερίδα*, το *Αρχαιολογικό Έργο στη Μακεδονία και στη Θράκη*, τα πρακτικά όλων των Κρητολογικών Συνεδρίων και πολλά άλλα. Επιπλέον, θα μπορούσε να συμπεριλάβει δεκάδες τίτλους βιβλίων τόσο του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων, όσο και άλλων φορέων ή ερευνητικών κέντρων, όπως του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών.

Στον αντίποδα αυτού και με βάση τις λιγότες οικονομικές δυνατότητές του ο *Αιγεύς* έχει δημιουργήσει τις ενότητες Ψηφιακή Βιβλιοθήκη και Ψηφιακές Διατριβές, στις οποίες συλλέγονται βιβλία, δημοσιεύσεις και διατριβές που κυκλοφορούν ελεύθερα στο διαδίκτυο και έχουν άμεση σχέση με την προϊστορική αρχαιολογία. Ήδη έχουν συγκεντρωθεί πάνω από 100 τίτλοι. Σε αυτό το πλαίσιο της ψηφιοποίησης, ο *Αιγεύς*, η Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη της Χαϊδελβέργης, και το Ινστιτούτο Κλασικής Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης ξεκίνησαν από τον Ιανουάριο του 2013 μια σημαντική συνεργασία, η οποία έχει ως σκοπό να βοηθήσει τους ερευνητές της προϊστορικής αιγαιακής αρχαιολογίας να ψηφιοποιούν βιβλία που δεν υπάγονται πλέον στο νόμο περί πνευματικών δικαιωμάτων. Μέλη του *Αιγέα*, που αδυνατούν να βρουν παλαιά βιβλία, αποστέλλουν τον τίτλο που αναζητούν ηλεκτρονικά στην Εταιρεία. Στη συνέχεια, η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου της Χαϊδελβέργης και το Ινστιτούτο Κλασικής Αρχαιολογίας της Χαϊδελβέργης, υπό την εποπτεία του καθηγητή και μέλους του *Αιγέα* κ. Διαμαντή Παναγιωτόπουλου, ψηφιοποιούν ολόκληρα τα βιβλία εντός το πολύ 15 ημερών. Τα ψηφιοποιημένα βιβλία αναρτώνται στον ιστότοπο της Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης της Χαϊδελβέργης. Ανάμεσα στα βιβλία που έχουν μέχρι σήμερα ψηφιοποιηθεί είναι τα εξής: H. Boyd-Hawes, B.E. Williams, R.B. Seager & E.H. Hall, *Gournia, Vasiliki and other Prehistoric Sites on the Isthmus of Hierapetra, Crete. Excavations of the Wells-Houston-Cramp Expeditions 1901, 1903, 1904* (Philadelphia 1908), T.D. Atkinson, R.C. Bosanquet, C.C. Edgar, A.J. Evans, D.G. Hogarth, D. Mackenzie, C. Smith, & F.B. Welch, *Excavations at Phylakopi in Melos conducted by the British School at Athens* (London 1904), και P. Perdrizet, *Fouilles de Delphes (Band 5): Monuments figurés: Petits bronzes, terres-cuites, antiquités diverses* (Paris 1908).

Ο *Αιγεύς* τολμά να πάει ένα βήμα παραπέρα. Το νέο του περιοδικό, οι *Αιγαιακές Σπουδές*, δίνει νέες προτάσεις στα ελληνικά αρχαιολογικά δεδομένα. Οι *Αιγαιακές Σπουδές* δέχονται μελέτες που παρουσιάζουν νέα αρχαιολογικά δεδομένα ή αναδεικνύουν νέες θεωρητικές προσεγγίσεις με στόχο τη διαφώτιση, εξήγηση ή/και κατανόηση της Προϊστορίας και της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου στο Αιγαίο και τις γειτονικές του περιοχές. Όλες οι μελέτες αρχικώς υποβάλλονται σε ανώνυμη αξιολόγηση, κατόπιν δημοσιεύονται σε ηλεκτρονική μορφή στον διαδικτυακό τόπο του *Αιγέα* και αργότερα σε έντυπη έκδοση. Αυτό σημαίνει ότι από τη στιγμή που θα εγκριθεί ένα άρθρο, αυτό θα δημοσιεύεται μέσα σε τρεις με τέσσερις μήνες το πολύ. Με αυτόν τον τρόπο όχι μόνο λύνεται το βασικό πρόβλημα της πολύχρονης καθυστέρησης που αντιμετωπίζουν πολλά περιοδικά όπως το *Αρχαιολογικό Δελτίο* ή η *Αρχαιολογική Εφημερίς*, αλλά και το κυριότερο μειώνονται τα έξοδα δημοσίευσης κατά πολύ.

Οι *Αιγαιακές Βιβλιοκρισίες* έχουν ως σκοπό να εισαγάγουν στην Ελλάδα την άγνωστη αλλά τόσο σημαντική συγγραφή βιβλιοκρισιών δημοσιεύσεων με γνωστικό αντικείμενο την αιγαιακή και κυπριακή προϊστορική αρχαιολογία. Οι βιβλιοκρισίες πραγματοποιούνται από μέλη και φίλους του *Αιγέα*, κατόπιν συνεννόησης με την Επιτροπή Βιβλιοκρισιών της Εταιρείας. Δημοσιεύονται ηλεκτρονικά στον επίσημο διαδικτυακό τόπο του *Αιγέα*, ενώ στη συνέχεια θα ακολουθεί και έντυπη έκδοση τους, ως μέρος του περιοδικού *Αιγαιακές Σπουδές*.

Αξίζει τέλος να αναφερθεί το *Ενημερωτικό Δελτίο για την Αιγαιακή και Κυπριακή Προϊστορία*. Το δελτίο εκδίδεται ανελλιπώς από το 2009 κάθε μήνα, σε ψηφιακή μορφή, στα ελληνικά και στα αγγλικά. Αποστέλλεται δωρεάν στα μέλη του *Αιγέα* μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Μέχρι σήμερα (2013) έχουν αποσταλεί πάνω από 40 τεύχη.

### III. Ψηφιακά corpus αρχαιολογικών ευρημάτων και χώρων

Τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερα ιδρύματα, μουσεία ή άλλοι φορείς παρουσιάζουν ενδελεχώς στον διαδικτυακό τους χώρο τα αρχεία τους. Ανάμεσα σε αυτά αξίζει να σημειωθεί το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο, που έχει αναρτήσει το φωτογραφικό του αρχείο σε έναν ειδικά φτιαγμένο για αυτόν τον σκοπό ιστότοπο, με απaráμιλλη τεχνική επάρκεια και επαγγελματισμό (<http://arachne.uni-koeln.de/drupal/>). Οι επισκέπτες μπορούν να αναζητήσουν τη φωτογραφία που επιθυμούν και κατόπιν να την παραγγείλουν, με το αντίστοιχο βέβαια αντίτιμο. Το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού κρατά στα χέρια του έναν ανεκμετάλλευτο πολιτιστικό θησαυρό, αναμφισβήτητο έναν από τους σημαντικότερους του κόσμου. Η δημιουργία ενός δίγλωσσου ψηφιακού corpus που θα περιλαμβάνει φωτογραφίες όλων των δημοσιευμένων ευρημάτων καθώς και όλων των αρχαιολογικών χώρων θα μπορούσε να φέρει την Ελλάδα στο προσκήνιο του παγκόσμιου ενδιαφέροντος. Αυτό άλλωστε αποδεικνύεται και από τον ιστότοπο του Μουσείου Ακροπόλεως, ο οποίος όταν εγκαινιάστηκε το 2009 δέχτηκε μέσα στην πρώτη εβδομάδα λειτουργίας του 260.000 επισκέψεις από όλον τον κόσμο. Ένα τέτοιο corpus θα μπορούσε να είναι προσβάσιμο μόνο με συνδρομή από πανεπιστήμια, αρχαιολογικά ιδρύματα και ινστιτούτα, κατά τα πρότυπα του JSTOR. Φωτογραφίες υψηλής ανάλυσης, λεπτομερείς περιγραφές στα ελληνικά και αγγλικά, ενδελεχής βιβλιογραφία για κάθε εύρημα αλλά και αρχαιολογικό χώρο, θα μπορούσαν να είναι μόνο λίγα από όσα θα μπορούσε να προσφέρει.

Υπό αυτήν την σκέψη ο Αιγεύς εγκαινίασε τον Μάιο του 2013 μια νέα ενότητα, την φωτοθήκη. Σκοπός της ενότητας αυτής είναι η δημιουργία μίας ψηφιακής συλλογής εικόνων από δημοσιεύσεις αρχαιολογικού υλικού του προϊστορικού Αιγαίου. Οι εικόνες προέρχονται από αρχαιολογικά βιβλία (άνευ πνευματικών δικαιωμάτων) ιδιαίτερης σημασίας και αξίας, τα οποία αποτελούν εκδόσεις των προηγούμενων αιώνων. Πρόκειται κυρίως για το έργο των γνωστότερων Ελλήνων και ξένων αρχαιολόγων του τέλους του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα, όπως για παράδειγμα αυτό του Ερρίκου Σλήμαν, του Χρήστου Γσούντα, καθώς και του Αρθούρου Έβανς. Η ψηφιακή τεκμηρίωση του εικονογραφικού αυτού υλικού θα συμβάλει τόσο στη διάσωση όσο και στη διάδοση ενός σημαντικότητας κεφαλαίου της έρευνας της Αιγαιακής Προϊστορίας. Η παλαιότητα των δημοσιεύσεων καθιστά τις εικόνες σπάνιες και απαγορεύει την επανειλημμένη αναπαραγωγή τους από ιδιώτες ή άλλους ενδιαφερόμενους φορείς. Επιπλέον, οι πρώιμες απεικονίσεις σημαντικών προϊστορικών μνημείων της Ελλάδας έχουν τη δική τους επιστημολογική, ιστορική, αλλά και αισθητική αξία, πέρα από τη δεδομένη αρχαιολογική τους σημασία. Το ψηφιοποιημένο φωτογραφικό υλικό θα έχει ως εκ τούτου πολλαπλούς αποδέκτες, με το φάσμα των ενδιαφερομένων να κυμαίνεται από τους αμιγώς ερευνητικούς κύκλους ως μουσειολόγους, εκπαιδευτικούς και μαθητές, καθώς και το ευρύτερο αρχαιοφιλο κοινό. Η δωρεάν πρόσβαση στη συλλογή αυτή θα συμβάλει στην ευρύτερη προβολή του πολιτισμού της Ελλάδας μέσα από την προϊστορική κληρονομιά μας. Η Φωτοθήκη ξεκίνησε με το βιβλίο του Στέφανου Ξανθουδίδη *The Vaulted Tombs of Mesara*, που δημοσιεύθηκε το 1924. Η κατασκευή της συγκεκριμένης ενότητας πραγματοποιήθηκε με την οικονομική ενίσχυση του Ιδρύματος Ιωάννου Φ. Κωστοπούλου, το οποίο και ευχαριστούμε θερμά.

## Επίλογος

Από την ίδρυση του ελληνικού κράτους, η Ελλάδα έχει περάσει από πολλές δυσκολίες και πολλά βάσανα. Ο ελληνικός πολιτισμός έχει, ωστόσο, αποδείξει ότι έχει γερά, ακλόνητα θεμέλια. Αν κάποιος πιστεύουν ότι «δει δη χρημάτων» μάλλον εθελουφλούν. Αυτό που χρειάζεται πρωτίστως είναι σωστή, έξυπνη και σε αγαστή συνεργασία με τους φορείς, διαχείριση της ήδη υπάρχουσας περιουσίας. Χρειάζεται νέες και φρέσκιες ιδέες, δημιουργική φαντασία, υιοθέτηση των νέων τεχνολογιών. Μα πάνω από όλα χρειάζεται νέους ανθρώπους που θα μπορούν όχι μόνο να οραματίζονται, όχι μόνο να διαβλέπουν το μέλλον, αλλά και να είναι σε θέση να πραγματοποιήσουν κάθε σκέψη και όνειρο τους για ένα καλύτερο αύριο. Αυτή είναι η υποχρέωση της νεώτερης γενιάς. Σε αυτήν την κατεύθυνση θέλουμε να πιστεύουμε ότι πορεύεται ο *Αιγεύς - Εταιρεία Αιγαιακής Προϊστορίας*.

Δρ ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ ΚΑΡΑΔΗΜΑΣ  
Αιγεύς - Εταιρεία Αιγαιακής Προϊστορίας  
[www.aegeussociety.org](http://www.aegeussociety.org)

### **The development of digital technologies for the promotion of archaeological research and the example of Aegeus - Society for Aegean Prehistory**

The article presents a few aspects of the digital technology which could promote archaeological research: websites, digital publications, digital corpus of archaeological finds and monuments. In particular, it focuses on the new website of Aegeus - Society for Aegean Prehistory (<http://www.aegeussociety.org/>). The Society was established on the 1st of March 2009, as a non-profit organization and its main aim is the study, research and dissemination of prehistoric archaeology of the Aegean. Aegeus's new website brings new ideas in the field of Greek archaeology. A few examples are given: In the section 'Excavations & Research' members of Aegeus may present their own research as well as results of their excavations. In the section 'Dissertations', archaeologists who have completed their PhD thesis can present their doctoral dissertations. The Newsletter on Aegean and Cypriot Prehistory is published in a digital format every month and is sent to the members of Aegeus as an e-mail attachment. The new journal of Aegeus, Aegean Studies accepts papers which present new theoretical approaches and innovative means of data analysis with the aim of illuminating and explaining the prehistory and early Iron Age of the Aegean and its neighbouring areas. A section of Aegean Studies is also the Aegean Book Reviews. The sections 'Digital Library' and 'Digital Dissertations' present publications that are in PDF format and are available to everyone without a fee. Last but not least, in 2013 Aegeus started a significant collaboration with several foreign and well-established institutes. In collaboration with the Swedish Institute at Athens, Aegeus launched the Aegean Lectures, while together with the University Library of Heidelberg and the Institute of Classical Archaeology of the University of Heidelberg digitise books that are relevant to the prehistoric archaeology of the Aegean and Cyprus and no longer subject to copyright law.

ISBN: 978-618-81337-0-9

